

بسم الله الرحمن الرحيم

بدعت فاصله در صفهای نماز جماعت

(ترجمه)

به جواب سوالات برادران و خواهران هریک: فرید سعید، اسید سلیم، صفاء محمد، حسن یاسر، ناصر الاسلام و ریاحی ابو فاطمه!

▪ قبلاً در خصوص نماز جمعه در ماه شعبان ۱۴۴۱ هـ.ق و هم‌چنان در ۱۸ شعبان ۱۴۴۱ هـ.ق سپس در ماه شوال ۱۴۴۱ هـ.ق جواباتی را بیان کردیم که همان جوابات برای سوالات شما کفایت می‌کند؛ در این جوابات به گونه‌ی ذیل ذکر شده است:

اولاً در جواب دوم ما که در ماه شعبان ۱۴۴۱ هـ.ق بوده چنین ذکر شده است: «... اما نماز جمعه فرض عین است، به دلیل این قول الله سبحانه و تعالی که فرموده است:

﴿إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾ [منافقون: ۹]

ترجمه: هنگامی که برای نماز روز جمعه آذان گفته شود، به سوی ذکر الله (سبحانه و تعالی) بشتابید و خرید و فروش را رها کنید که این برای شما بهتر است اگر می‌دانستید!

در آیه مبارکه فوق امر واجب است؛ به دلیل قرینه‌ای که در آیه وارد شده که همانا نهی نمودن از مباح بوده که این نهی دلالت بر طلب جازم دارد. حاکم در مستدرک خود بر شرط صحیحین از طارق ابن شهاب، از ابوموسی، از رسول الله صلی الله علیه وسلم تخریج نموده که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند:

«الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً: عَبْدٌ مَمْلُوكٌ، أَوْ امْرَأَةٌ، أَوْ صَبِيٌّ، أَوْ مَرِيضٌ»

ترجمه: نماز جمعه در جماعت بر هر مسلمانی واجب است، مگر بر چهار شخص؛ غلام، زن، طفل و مریض.

(حاکم گفته است این حدیث بر شرط شیخین صحیح است)

اما بر شخصی که می‌ترسد جماعت واجب نیست؛ زیرا از ابن عباس رضی الله عنهما روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عَذْرٍ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْعَذْرُ؟ قَالَ: خَوْفٌ أَوْ مَرَضٌ»

ترجمه: کسی که آذان را شنید و اجابت‌اش نکرد، نماز بر آن نیست؛ مگر این که عذری داشته باشد، گفتند، یا رسول الله عذر چیست؟ فرمود: ترس و یا مرض.

(بی‌بیهقی این حدیث را در سنن الکبری تخریح نموده است)

و به همین ترتیب دیگر روایاتی وجود دارد. بناءً نماز جمعه بر هر مسلمانی واجب بوده؛ مگر این که نصی وارد شده باشد که آن را استثناء کرده باشد. «پایان.

دوم: در جواب ۱۸ شعبان ۱۴۴۱ ه.ق ما چنین وارد شده است: «این قول الله سبحانه و تعالی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! هنگامی که برای نماز روز جمعه آذان گفته شود، به سوی ذکر الله (سبحانه و تعالی) بشتابید و خرید و فروش را رها کنید که این برای شما بهتر است اگر می‌دانستید!

بناءً مسلمان برای نماز جمعه سعی می‌کند بدون آن که منع شود؛ لذا سعی برای ادای نماز جمعه فرض است؛ زیرا این سعی مقترن با ترک مباح بوده؛ یعنی نماز جمعه در مکان خاصی مانند خانه خوانده نمی‌شود. بناءً منع نماز جمعه از مساجد جواز ندارد، لذا در جواب گفته شده که قفل نمودن مساجد و منع نمودن از نماز توسط حکام کاری است ناجائز و گناهی است بزرگ. بناءً وقتی حکام اداء نماز جمعه را در مساجد منع نمودند و به جز خانه‌ها جای برای نماز جمعه نماند؛ پس در خانه چهار رکعت نماز ظهر اداء شود؛ اما دولت از بابت بسته نمودن مساجد گناه بزرگی را مرتکب شده است.

اما در خصوص مسئله اسباب باید گفت: گرفتن تدابیر و اسباب درست و جائز بوده به شرطی که تدابیر و اسباب مخالف شریعت نباشند. گرفتن تدابیر در مسئله‌ی نماز جمعه و جماعت این است که مریضان نرفته ولی اشخاص صحت‌مند باید بروند. در این جواب، ما دلائل کافی برای عدم جواز مسدود کردن و قفل نمودن مساجد ذکر کردیم و گفتیم که باید اشخاص صحت‌مند به نماز دست‌رسی داشته باشند و اقداماتی برای عدم حضور اشخاص مریض به امراض ساری در نماز گرفته شود که این مسئله واضح است. گفته نشود که اشخاص صحت‌مند گاهی مصاب به مریضی کرونا هستند؛ اما علائم مرض‌شان واضح نبوده بناءً باید تمام مردم از رفتن به مساجد منع شوند؛ یعنی همه ساکنین زمین از رفتن مساجد منع شوند که برای چنین استدلال و سخنی نه دلیلی وجود دارد و نه هم‌گمانی. «پایان.

سوم: در اخیر جواب ما به تاریخ ۸ جون ۲۰۲۰ م چنین وارد شده است: «ششم: خلاصه آنچه گفتیم:

▪ تغییر کیفیتی که رسول الله صلی الله علیه وسلم در ادای نماز تعیین کرده بدعت است. حکم شرعی در این خصوص این است که شخص صحت‌مند به طور عادی به نماز شرکت کرده و پیوست و بدون دوری در صف‌ها استاده شود، اما اشخاص مصاب به مریضی ساری به نماز نروند.

▪ وقتی دولت مساجد را مسدود نمود و مردم صحت‌مند از رفتن به نماز جمعه و جماعت منع نمود، به گناه بزرگی گرفتار می‌شود؛ به خاطری که نماز جمعه و جماعت را منع نموده؛ بناءً لازم است که همیشه مساجد برای نمازها باز باشند چنانچه رسول الله صلی الله علیه وسلم بیان کرده است.

▪ وقتی دولت نمازگذاران را از ادای نماز به کیفیت و طریقه رسول الله صلی الله علیه وسلم منع کرد و نمازگذاران را ملزم ساخت تا یک متر و یا دو متر در صف‌های شان فاصله بگیرند، مخصوصاً که اعراض و علائم مریضی دیده نشود، این گناه بزرگی است.

این حکم شرعی است که آن را در این مسئله ترجیح می‌دهم. الله سبحانه و تعالی از همه عالم‌تر و با حکمت‌تر است، از الله سبحانه و تعالی می‌خواهم که مسلمانان را به راه راست هدایت نموده تا اوتعالی را طوری که امر کرده مطابق به طریقه رسول الله صلی الله علیه وسلم عبادت کنند، و شریعت حنیف را بدون کم و کاست و بدون کجی با اقامت خلافت راشده تطبیق نمایند. بدون شک به یاری الله سبحانه و تعالی در اقامه خلافت خیر و پیروزی بوده و او سبحانه و تعالی را هیچ چیزی در آسمان و زمین عاجز نساخته او ذات شکست‌ناپذیر و با حکمت است.» پایان.

چهارم: از آنچه گذشت واضحاً معلوم می‌شود که نماز جمعه فرض عین و لازم بوده که این نماز با کیفیتی که رسول الله صلی علیه و سلم بیان کرده با ارکان و شرائط صحت‌اش و با پیوستگی صف‌های نماز به طریقه شرعی‌اش طوری که در جواب گذشته بیان کردیم، اداء گردد؛ اما منع نمودن حکام از نماز به این طریقه گناه بزرگی است که بر ذمه‌ای حکام مانده، برابر است که این منع نمودن با بسته نمودن مساجد و یا با منع نمودن مردم از نماز خواندن به طریقه‌ای شرعی آن باشد.

دیگر این که نماز جمعه فرض عین بوده و بر هر مسلمان مکلفی لازم است که برای ادای نماز جمعه تلاش و آن را به طریقه شرعی با همه ارکان و شرائط صحت‌اش در حالی اداء نماید که صف‌ها پیوند باشد و اگر به دلیل مانع جسمی و یا حاکم ظالمی بود که مسلمان را از ادای نماز به طریقه شرعی‌اش منع می‌نمود و نمازگذاران را مجبور می‌ساخت تا بدعت را انجام داده و فاصله و جدائی بین صف‌ها را اجبار می‌کرد، در این صورت نماز را حسب توان خود اداء نموده و خود حاکم ظالم گنهکار می‌شود. در روایتی که بخاری و مسلم رحمهما الله از ابوهریره روایت نموده رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»

ترجمه: وقتی شما را به کاری دستور دادم، هر قدر که توان دارید از آن دستور را انجام دهید. (لفظ از بخاری است)

بناءً وقتی مسلمان توان این را داشت که نماز جمعه را به صورت پیوسته در صف‌ها بخواند لازم است که به همان صورت بخواند، زیرا فاصله در صف‌ها تا زمانی که توان انجام‌اش را داشته باشد بدعت است، اما در صورتی که به اثر جبر حکام گنهکار، توان ادای نماز را به طریقه شرعی‌اش نداشت، در این صورت نماز را حسب توانش بخواند. نووی متوفی سال ۶۷۶ هـ.ق در کتابش «منهاج

شرح صحیح مسلم بن الحجاج» در خصوص شرح این حدیث به لفظ مسلم گفته است: از ابوهریره روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»

ترجمه: وقتی شما را به کاری دستور دادم، هر قدر که توان دارید از آن دستور را انجام دهید. (لفظ از بخاری است)

نووی در شرح این حدیث گفته است: وقتی شما را به چیزی امر می‌کنم، آن حکم را به هر قدر می‌توانید انجام دهید، این از قواعد مهم اسلام و سخنانی است که بیان شده در تحت این قاعده احکامی که شمرده نمی‌شود، مانند نماز با تمام انواعش که وقتی شخص از بعضی ارکان و شرائط صحت‌اش عاجز شد، بقیه آن را انجام دهد. الله سبحانه و تعالی از همه عالم‌تر است.» پایان.

پنجم: به این ترتیب بر همه‌ای برادران سوال کننده لازم است که با سعی و جدیت‌شان نماز جمعه را اداء نمایند، چون نماز جمعه فرض عین است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! هنگامی که برای نماز روز جمعه آذان گفته شود، به سوی ذکر الله (سبحانه و تعالی) بشتابید و خرید و فروش را رها کنید که این برای شما بهتر است اگر می‌دانستید!

از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت است که او صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً: عَبْدٌ مَمْلُوكٌ، أَوْ امْرَأَةٌ، أَوْ صَبِيٌّ، أَوْ مَرِيضٌ»

ترجمه: ادای نماز جمعه با جماعت بر هر مسلمانی واجب است، مگر این که شخص غلام، زن، طفل و یا مریض باشد.

(حاکم گفته است این حدیث بر شرط شیخین صحیح است)

یعنی آن که نماز را به طریقه که رسول الله صلی الله علیه وسلم در صفوف پیوسته بیان کرده اداء کند، اما در صورتی که ادای نماز را به دلیل منع نمودن حکام و اجبار نمودن‌شان با فاصله بین صف‌ها، می‌توانست اداء کند، پس در این صورت حسب توان خود نماز را با همان حالت بخواند؛ اما در عین حال باید برای اقامه‌ای خلافت را شده به صورت جدی کار کند تا آن‌گاه به توفیق و یاری الله سبحانه و تعالی احکام شرعی را طوری که هست تطبیق نماید.

امیدوارم که در همین حد جواب شما کافی باشد، الله سبحانه و تعالی از همه عالم‌تر و با حکمت‌تر است.

برادران عطاء ابن خلیل ابوالرشته

۲۷ صفر ۱۴۴۲ هـ.ق

١٤ سبتمبر ٢٠٢٠ م

مترجم: مصطفى اسلام